

- שבוע 25 5
- מי ששמע בשם אדם גדול התבטאות כנגד אדם ת"ח האם מותר לכל אדם לומר קים לי באותו גדול ולהתיר לעצמו לזלזל נ"כ באותו ת"ח בהסתמכות על השקפתו ושיטתו של אותו גדול או לא
- 5
- אורח שמוניע לשמחה לשמח את בעל השמחה ונודע לו מהמשפחה שבעל השמחה מצפה למתנות כדי לכמות את חוצאות השמחה אך אין לאורח מה לתת לו האם בכל זאת מותר לו לאכול וליהנות
- 5
- מהשמחה
- קופת צדקה שהקימו תוכנית בקופה נפרדת שכל מי שמשלם פוליסת ביטוח לקופה זו יטול ממנה אם פעם יצטרך ליטול ממעות צדקה, האם נבאי הקופה יכולים להשקיע את הכסף במחורה כדי להרוויח
- 6
- לקופה
- אדם אומר לחתן לפני החתונה מכור לי את המתנות שתקבל בחתונה תמורת מזומן עכשיו 1000 דולר
- 7
- האם הקנין חל או לא
- 7
- האם יש כבוד הבריות במקום שמלעינים (נשאל לענין מי שסובר שיש תכלת)
- 13
- עד כמה יש להקפיד להלביש את הילדים בשרוולים ארוכים
- 16
- האם נער בשבת שלפני חבר מצוה יכול לעלות לתורה לפרשת פרה
- לומר אחד ששנה ופירש ואינו שומר תורה רח"ל ולא חדל מלכתוב הוראות ומסעי הלכה האם מותר להסתמך על פסקיו
- 18
- מי שתרגם בסף לבקשת חכם ורב לצורך משרה מסוימת האם הרב יכול לשנות את התרומה למשרה אחרת
- 18
- האם מותר למתווך צדקה לקחת לעצמו אחוזים על הצדקה שמתרים שבר בטלה
- 21

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

מי שהוא מתוודע של התרמה שהתרים לצורך הוצאת ספר לאור ואמר שאינו רוצה לקחת כסף על התיווך ולכסוף חזר בו ואמר שהיה מעדיף להעביר את חלקו המגיעו לצורך פלוני עני האם אכן יכול

לחזור בו מויתורו הראשון שויתר לגמרי או לא 22

בענין מה שכתב האריז"ל שרוח הקודש מנצנצת בליבו של חורי הילד כשקוראים לו את שמו האם זה גם

בהורים רשעים שאין ראוי שתשרה עליהם רוח"ק 26

עוגת גבינה שפיזרו עליה לאחר האפייה פירורי עוגיות מה ברכתה 26

לקבלת גליון שכיחא מידי שבוע שלח

questions@shchiche.com

כמו"כ ניתן להשיג עותק מודפס אצל המחבר בכולל וברח' הפץ חיים 3 ב' בני ברק.

ניתן להוריד גליונות קודמים בעמדות "קול הלשון" תחת השם "עקיבא משה סילבר"

תלמידי בתי המדרשות מתכבדים לקחת גליון חנם לבית מדרשם ותע"ב

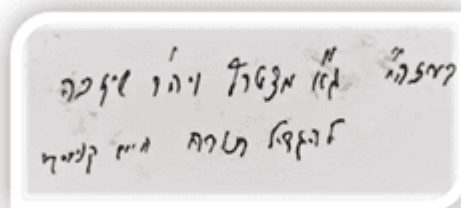
תגובות בטלפון 03-6703111 או בפקס 03-6882239

חלוקת גליונות שכיחא בכפוף לתקנון (בקו שכיחא שלוחה 6)

השתתפות בהוצאות בשלוחה 5

ההסכמות ומכתבי ברכה על החיבורים הקודמים נתנו מסרנו ורבנו זצוקללה"ה
ויברלחמ"א:

הגר"ח קניבסקי (מצו"ב), הגר"ם שטרנבוך, הגר"ש דבלצקי, הגר"א גרבוז, הגר"ד
דיסקין, הגר"ב שרייבר, הגר"ם קארפ, הגר"א וייס, הגר"ע פריד, הגר"י פישר, הגר"ם
ספער, הגר"ח"י מישקובסקי, הגר"ש הכהן גראס, הגר"י רצאבי, הגר"ש זעפרני.

הדברים נכתבו בדרך לימוד ומטרתם לעזור את בותב הדברים לעיון בנושאים הנידונים, ואינם מתיימרים
לשמש בתחליף לפסק הלכה או לפוסקי הלכה, ואין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים בלא שאלת חכם.

כל מי שיש בידו השגה, בין בתיקון טעות של ממש או בשיקול הדעת, או כל הערת שיפור על ניסוח או
פרט שיכול היה להיכתב טוב יותר - נשמח מאוד לקבל הדברים, על מנת לתקן הדברים במהדורה הבאה,

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

ותבוא עליו ברכה, ויהיה בזה זיכוי הרבים.

ואם ח"ו השתרכב לפום ריהטא מה שהיה עדיף לכתוב באופן אחר - הנני להתנצל על כך מראש ולהשתדל לתקן הדברים להבא, ושנאות מי יבין.

**מי ששמע בשם אדם גדול התבטאות כנגד אדם ת"ח האם מותר
לכל אדם לומר קים לי באותו גדול ולהתיר לעצמו לזלזל ג"כ באותו
ת"ח בהסתמכות על השקפתו ושיטתו של אותו גדול או לא**

אסור

מכיון שההיתר של הגדול להתבטא כנגד אותו ת"ח הוא משום שאינו מחוייב בכבודו של הת"ח הקטן ממנו, אבל אדם מן השוק פשיטא שמחוייב בכבודו של אותו ת"ח שממנו הוא גדול.

מקורות: כן מבואר בשו"ע יו"ד בסוף הל' כבוד חכמים סי' רמד סי"ז שגדרי החיוב של כבוד חכמים הוא כשגדול בחכמה מזה, עי"ש לגבי הנידונים כשאחד מהם גדול מחבירו בחכמה ואחד בזקנה ודון מינה ומינה, וכ"כ להדיא בביאור הגר"א בהל' אבילות שת"ח אינו מחוייב בכבוד ת"ח קטן ממנו, אע"פ שכל שאר בני אדם מחוייבים בכבודו של כל ת"ח, ויש לציין שבמשך כל הדורות מזמן המשנה והגמ' עד היום מצינו התבטאויות חריפות, ופשוט שאינו היתר לכל בחור צעיר להתבטא כאוות נפשו על סמך זה, וכבר במשנה מצינו שתנאים נזכרו בלא תואר רבי כשנקראו ע"י חביריהם.

**אורח שמגיע לשמחה לשמח את בעל השמחה ונודע לו מהמשפחה
שבעל השמחה מצפה למתנות כדי לכסות את הוצאות השמחה אך
אין לאורח מה לתת לו האם בכל זאת מותר לו לאכול וליהנות
מהשמחה**

שאלות

מסוג זה משתנות לפי דעת בעל השמחה ומנהג המקום והקהילה, ולגבי החוגים שאני משתייך אליהם אמנם קיים מושג שהשמחה מיועדת רק לבני משפחה או רק למוזמנים אך לא מצוי שהרשות שתינתן לאכול בשמחה תהיה רק בתנאי שיתן מתנה, אמנם אם הוא יודע שבעה"ב לא רוצה שיאכל מי שאינו משלם, יש כאן בעיות אחרות, דהרי כתיב אל תלחם את לחם רע עין שלא לאכול ממי שאינו רוצה לתת כמ"ש בפ"ק דחולין ובעובדא דרבי שם בדף ז', וכן סעודה שאינה מספקת שהוא אבק גזל כמבואר בפוסקים, שהרי רוצה שישלמו לו ואף שאמנם נותן רשות גמורה לאכול אבל רק

שביחא שאלות המצויות בהלכה

מחמת המנהג וחוסר הנעימות.

ואמנם נחלקו הש"ך והקצה"ח ואחרונים האם אפשר לקחת ע"פ אומדנא אבל כאן לכאורה לא שייך לנידון זה, מכיון שכאן בעה"ב כבר מחלק והאומדנא היא רק לגבי הנידון מי כלול בחלוקה.

קופת צדקה שהקימו תוכנית בקופה נפרדת שכל מי שמשלם פוליסת ביטוח לקופה זו יטול ממנה אם פעם יצטרך ליטול ממצות צדקה, האם גבאי הקופה יכולים להשקיע את הכסף בסחורה כדי להרוויח לקופה

תנן

במשנה בשקלים אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים, והטעם שמא יצטרכו עניים ולא יהיה לקופת הצדקה לתת להם, וכן פסק הרמ"א ביו"ד סי' רנט ס"א.

אולם יש כמה אופנים שבהם יהיה מותר האופן הראשון הוא אם אין מדובר בקופת צדקה של תרומות אלא כמס חבר תמורת הסכמים ומתן פוליסות ביטוח יתכן שלא נאמרו בזה דיני קופה של צדקה כלל, ומ"מ לכאורה כיון שהכסף סו"ס ניתן למטרת עניים א"כ אין ראוי להשקיע את הכסף בהשקעה מאותה הסיבה שמא יצטרכו לזה עניים ולא יהיה מה לתת להם, אלא אם כן משאיר די כסף בצד לאם יצטרכו עניים, או שמתחילה ניתן על דעת כן וכדלהלן, ויל"ע.

השני אם הצדקה ניתנה להדיא על דעת יחיד היחיד יכול לשנות אותו אפילו לדבר הרשות כראות עיניו כמבואר בגמ' ב"ב ח ע"ב ובשו"ע יו"ד סי' רנו ס"ד, וכמו שהרחבתי בתשובה אחרת, ולכאורה כל שכן שיהיה לו מותר לתת למטרת השקעה אם נראה שיהיה בזה טובת צדקה.

והאופן השלישי היא במין צדקה שאין הקרן עומד לחלק, אלא הקרן עומד להישאר ורק הרווח אמור להתחלק לעניים, דבזה מבואר ברמ"א סי' רנט שם שמותר, והיה מקום לומר דה"ה בצדקה כזאת שאינה עומדת להיחלק כרגע לכל עני אלא רק למי שיהיה עני מתוך המשתתפים בקרן הזאת, וממילא כל עוד שאין שום עני כרגע שצריך את הממון יהיה מותר להשקיעו, ולא דמי לצדקה שיש עניי עולם שזכאים לממון זה ולא יוכלו לקבל, אבל אי משום הא אינו מוכרח כ"כ, דשם במקרה של הרמ"א באמת אין שום חשש שמישהו יצטרך את הכסף, כיון שכך הוא הסכם הצדקה שהקרן אינו מתחלק כלל אלא רק הרווח, משא"כ כאן אם יוולד צורך לאחד מן הזכאים לקבל מהצדקה, והממון יהיה מונח בהשקעה הרי שיווצר מצב שיהיה חסר ממון לעניים מחמת שעשו ההשקעה, וגם עניי עולם לא תמיד זכאים לקופה של צדקה, כמבואר בשו"ע סי' רנו ס"ד שהקופה לעניי אותה העיר בלבד

אדם אומר לחתן לפני החתונה מכור לי את המתנות שתקבל בחתונה תמורת מזומן עכשיו 1000 דולר האם הקנין חל או לא

**לכאור
ה**

אין ממש בדבריו והקנין לא חל דהרי זה כאומר מה שתעלה מצודתי היום קנוי לך שלא מועיל, כמבואר בשו"ע חו"מ ריש סי' ריא, שמאחר שאינו ברשותו של מקנה בשעת ההקנאה, הלכך הוה ליה כדבר שלא בא לעולם, ואע"פ שלגבי כתובה יכולה אשה למכור כתובתה אע"פ שעדיין אין לה זכות בכתובה ויהיה לה זכות רק אם לא תמות בחיי בעלה, אלא רק תתגרש או תתאלמן, ואע"פ המכירה חלה, כדתנן בפ"ק דמכות, מ"מ שם הדבר שונה כיון שיש כבר חיוב בעולם מצד בעלה שיתן לה כתובתה בנסיבות מסויימות ויש שעבוד כבר על הכתובה.

האם יש כבוד הבריות במקום שמלעיגים (נשאל לענין מי שסובר שיש תכלת)

הנה

לפי הצד שיש הגדרה של כבוד הבריות בדבר כזה (יתבאר בפנים) אין שום איסור בזה גם למי שיסבור שזה ודאי התכלת, בפרט שלענ"ד יש טעמים נוספים מספיקים לומר שאין כאן ודאות על התכלת.

אבל לפי הצד שאין כבוד הבריות בדבר כזה [שזה דעת כמעט כל האחרונים], אין כאן פטור של כבוד הבריות, לפי הצד שיש כאן ודאי תכלת, אבל ג"כ זה רק לפי הדעות שתכלת היא חיוב ולא רק הידור.

מקורות:

הנה לגבי כבוד הבריות קי"ל שכבוד הבריות מסקנת הגמ' בברכות כ ע"ב שנאמר בד"כ רק בדרבנן [מלמד דיני ממונות או נאסורים שאין בהם מעשה צדיים], ממילא אם הספק שלך הוא לגבי תכלת לפי שיטתך שהתכלת של היום היא נכונה לכאורה יהיה בזה בעיה.

אולם למעשה אין חיוב כלל לחוש בזה גם אם נימא שיש צד שהתכלת היא נכונה, והארכתי בתשובה נפרדת לזה, ותמצית הדברים שהזכרתי רבים מן הפוסקים שסוברים שהתכלת אינה אפי' לא חיוב דרבנן אלא הידור מצוה, ובזה פשיטא דאמרי' שכבוד הבריות דוחה הידור מצוה, אם מתבייש בזה, ואפי' שיש דעות החולקות על זה אבל יש גבול עד כמה יחשוש החושש בתכלת בזמנינו כ"כ אפי' לשיטות המחמירות אף בדבר שכל עיקרו הוכרע שאין צריך לחשוש אליו ברוב בנין ומנין חכמי ישראל, בפרט שגם יש הרבה

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

צירופים אחרים כמו שהרחבתי שם.

(ולחדד עוד אחד מן העניינים שהתבאר ולאחרונה נתעורר שוב, שגם מה שסובר שהמחקרים הם ודאיים ובודאות נמצא המין שהיו צובעים בו בגדי מלכות תכלת וארגמן בזמן חז"ל, ויש בהחלט צד ומקום כזה, אבל מ"מ לא בודאות שהמין המסויים שהשתמשו בו בזמן חז"ל לצביעת ציצית ידוע לנו מתוך כל המינים, ורוב הדברים בזה הם השערות לא בדוקות, שכן עדיין בכל הממצאים לא נמצא ציצית צבועה מארגמון שאפשר לדעת מאיזה מין ארגמון הוא נצבע, וגם הבגד שנצבע בכחול שנמצא רבו הדעות בין המחקרים בקשר לטיבו).

והנה לכאורה אע"ג שהכלל הוא שבדאורייתא לא אמרי' כבוד הבריות, מ"מ בענייננו אין זה פשוט שאין אומרים כבוד הבריות, דהרי מבואר בפוסקים (ראה שו"ע או"ח סי' יג ובמשנ"ב סק"ט) לענין לבישת ציצית ד' כנפות בלא ציצית שמצד דיני שבת לא אמרי' כבוד הבריות כיון שהוא דאורייתא אלא אם כן מיירי בכרמלית, ואילו מצד חיוב ציצית אמרי' כבוד הבריות, וכמו שביאר המשנ"ב הטעם שם שלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא הטל ציצית, ויש לציין שהוא פלוגתת הר"י והר"ש מרדוש במרדכי והלכה כר"י להקל בזה, וממילא מאחר שאינו עובר איסור במה שלובש הבגד לא אמרי' ליה לפשוט הבגד, ואין לחלק בין אי פשיטת הבגד ללבישת הבגד מתחילתו, דהרי קיימא לן בכל דוכתא לגבי כל מילתא דלבישה שבכל זמן שהוא לבוש הוא נחשבת הלבישה כמעשה איסור בידיים ולא כביטול מצוה ממילא, יעוי' בתוס' בשבועות ל ע"ב ובתוס' יבמות צ', ובייחוד בדיני כבוד הבריות מבואר להדיא בפוסקים שמי שאינו פושט בגד שמחוייב לפושטו הגדרתו לענין כבוד הבריות כמי שעושה איסור מעשה בידיים ולא כעובר ממילא, ממילא יש כאן איסור בידיים בכל רגע שלובש הבגד, ואעפ"כ לא אמרי' שמחוייב לפשוט וה"ה לענייננו, ויש להוסיף דלבישת בגד לבן בלא תכלת הוא קיל מלבישת בגד בלא ציצית כלל, גם להדעות (והוא תניא רבתי הקדמון) שהלובש בגד לבן בלא תכלת חשיב מבטל מצות עשה, מ"מ הוא קל מלבישת בגד בלא ציצית כלל, ותדע דבמקום שאין לו תכלת אמרי' ליה לבוש לבן וקיים מצוה ובמקום שאין לו ציצית כלל לכתחילה אמרי' ליה לא תלבש הבגד כלל, ואע"ג שהוא מדרכנן מ"מ זה ברור שגם מדאורייתא בבגד בלא ציצית אינו מקיים מצוה ובבגד לבן בלא תכלת מקיים מצוה, ואם אמרי' כבוד הבריות לגבי בגד ד' כנפות בלא ציצית כ"ש לגבי בגד שיש בו לבן ואין בו תכלת.

אמנם ראי' זו אינה ראי' דכל דברי הר"י שבמרדכי [שהוא מקור המשנ"ב כמ"ס נשע"ה"ס שם שהדין הוא נשם המג"א נשם המרדכי וכן הוא מקורו של הרמ"א כמבואר בסוף דנריו] לא נאמרו אלא בשבת שהוא אופן שבאמת אינו יכול להטיל ציצית ורק הנידון אם ילבש הבגד או לא, ובאופן כזה אם ילבש הבגד אכן לא יעבור איסור תורה, שכן לגבי אי הטלת הציצית הוא אנוס ואונס רחמנא פטריה, אבל באופן שיכול להטיל תכלת וממילא עובר איסור (להשי' הנ"ל) במה שאינו מטיל תכלת הרי במה שלובש הבגד גורם לעצמו איסור תורה (ועי' שבת קטו), וגרם

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

זה אפשר דזה גופא ג"כ אסור מדאורייתא כאומר קונם עיני בשניה היום אם אישן למחר ויודע שיישן למחר דבזה ודאי עובר איסור אם יישן היום וכל הפלוגתא בזה הוא רק בספק אם חוששין מדרבנן שמא יישן למחר אבל באופן שיוודע שיישן למחר לכו"ע אסור לישן היום ואפשר שהוא מדאורייתא (ובאמת יל"ע גם במקרה של הר"י שבמרדכי למה לא נימא שהוא איסור תורה משום מכניס עצמו לאונס, שכן הפטור היחיד שיש לו לציצית אחר שלבש הבגד הוא פטור מחמת אונס ואם לא לבש הבגד אין עליו חיוב כלל, וצל"ע הגדרים בזה).

והיה מקום לומר באופן אחר דאמנם נכון שלענייננו אסור ללבוש בגד שיכול להטיל בו ציצית, אבל האיסור הוא בחיוב הטלת הציצית ולא בלבישת הבגד, א"כ גדר האיסור מדאורייתא הוא רק מה שאינו מטיל, ולחידוד הדברים נאמר דמי שלובש בגד ומיד אחר כך מטיל ציצית לשי' הר"י שבמרדכי לכאורה שאינו עובר איסור דאורייתא, כיון שהחיוב הוא שמי שלובש בגד יטיל ציצית, ורק אם מתרשל מהטלת הציצית עובר איסור, א"כ האיסור דאורייתא שעובר הוא במה שאינו מטיל הציצית, והאיסור ללבוש הבגד הוא איסור דרבנן [עי' משנ"צ ס], ממילא מכיון שהאיסור דאורייתא שאינו מטיל ציצית הוא כמבטל מצוה ממילא, הרי במבטל מצוה ממילא שלא בידיים (כל' הגמ' שב ואל תעשה) אומרים כלל דכבוד הבריות גם בדאורייתא כמבואר בברכות שם, ולגבי איסור דרבנן אומרים ההיתר דכבוד הבריות גם בעושה האיסור בידיים, ממילא יתכן שכאן בנידון דידן יהיה אפשר לומר כבוד הבריות.

ואע"פ שכאן כבר יש ב' איסורים, מ"מ כבר כתב הביאור הלכה סי' ש"ב ד"ה דהא בשם הישועות יעקב דגם בב' איסורין דרבנן יש היתר דכבוד הבריות ולכאורה ה"ה ג"כ באיסור דרבנן שעושה מעשה עם איסור דאורייתא שמבטל מצוה ממילא.

אבל למעשה אי אפשר לומר כן ממה שנקטו הפוסקים [המרדכי והמג"א והמשנ"צ] לגבי המקרה הנ"ל "שאנו יכול להטיל ציצית בשבת", ואילו לפי הנ"ל יוצא שגם אם היה יכול להטיל ציצית לא היה בזה איסור של כבוד הבריות, ע"כ שהפוסקים לא אחזו מסברא זו.

והיה מקום לומר דהטעם הוא משום שכיון שסו"ס מדאורייתא אסור לו ללבוש בגד זה ומחוייב לפושטו כיון שהחליט שאינו עושה ציצית לבגד זה, ממילא חשיב כעושה מעשה איסור בידיים, דלגבי בגדים ההגדרה של חיוב פשיטה היא כעושה מעשה איסור בידיים כל זמן שהוא לבוש, כמשנ"ת, וכלול בזה כל מי שמחמת דין תורה מחוייב לפשוט בגד גם אם ההגדרה של האיסור היא חיוב צדדי ולא איסור בלבישת הבגד.

ומ"מ עדיין הדברים צריכים בירור, דיעוי' במשנ"ב ס"ס יג שכתב בשם המג"א שם דבטלית קטן שיש גנאי גדול בפשיטתו א"צ לפושטו דבגנאי גדול כבוד הבריות דוחה אפי' איסור דאורייתא כשאנו מבטל בידיים, ויל"ע דהרי חיוב פשיטת בגד שמחוייב לפושטו מוגדר בכל מקום כאיסור במעשה כמו שמבואר בכמה סוגיות, אבל יתכן לומר דאע"פ

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

שלגבי כלאיים ההגדרה של מי שאינו פושט בגד כמו שלובש בידיים מ"מ לגבי ציצית באמת ההגדרה היא שאינו מבטל בידיים כיון שגם ביום חול החיוב הוא בהטלת ציצית כמו שנתבאר, ואעפ"כ הטעם שהותר רק באופן זה הוא משום שגם מבטל שלא בידיים באיסור דאורייתא הותר רק בגנאי גדול ולא בגנאי קטן, ולכן מאחר דהמרדכי הנ"ל המובא במשנ"ב סק"ט לא מיירי בגנאי גדול ממילא אין בזה היתר דכבוד הבריות אע"פ שהגדרת האיסור בחול הוא מבטל שלא בידיים בדאורייתא כמשנ"ב.

ויעוי' במשנ"ב סקט"ו שכן מבואר ממש בדבריו להמבין שההגדרה של איסור לבישת ד' כנפות בלא ציצית אינה כאיסור בידיים אלא כמבטל מצוה המוטלת עליו וזה מותר רק בגנאי גדול ולא בגנאי קטן.

ואע"פ שבפוסקים לא נתבאר השיעור של גנאי גדול ובמחצה"ש סי' יג משמע שהשיעור הוא בגנאי כביד מאוד שיצטרך לעמוד בלא כסות כדי לפשוט הט"ק, ובמשנ"ב שם הביא פלוגתת האחרונים אם פשיטת ט"ג בציבור בבהכנ"ס (ולענין פשיטה בשוק הוא גנאי קטן) הוא גנאי גדול או קטן, ולהסוברים ששם הוא גנאי גדול [שהוא דעת רוב האחרונים] כ"ש שללבוש תכלת הוא גנאי גדול למי שמתבייש בזה מאוד (אם לא שנאמר שהיה משהו בנתונים שהשתנה מאז עד היום בענין פשיטת טלית גדול בציבור בבהכנ"ס), עכ"פ שיעור ברור לא נאמר בזה, ואעפ"כ לענייננו יש היתר בדבר מחמת שציצית בלא תכלת להרבה פוסקים אינו איסור כלל כמו שהארכתי במקומו, ולכאורה רש"י ותוס' והגר"א כך סבירא להו כמשנ"ת שם, ובצירוף שהאיסור אינו בידיים וממילא נדחה מפני כבוד הבריות בגנאי שיתכן שנחשב כגנאי גדול, מכיון שיודע שאנשים ירצו להתרחק ממנו מחמת זה ולשונאו מחמת זה ואף אולי להפסיד תפקידים או מוסדות מחמת זה (ואיני בקי המציאות בזה, ויש להמליץ ע"ז דברי הגמ' בשבת קמ מפני מה ת"ח שבבבלי מצויינין מפני שאינן בני תורה וכמדומה שלפעמים מוצאים שדוקא מקומות שיש יותר ת"ח פחות מקפידים שיהיו אברכים שיהיה בידם דברים הנעשים בלז, ומחלי להו, ומאידך דוקא מקומות המרוחקים יותר והקשר שביניהם לבין גדולי הת"ח שבדור הוא יותר ענין מפלגתי הם יותר יקפידו על אברכים ההנוהגים כן וימחו בהם כהבנתם), ממילא יש כאן צד לומר דחשיב כגנאי גדול, ובפרט שיש לצרף עוד הרבה סברות כמו שכתבתי בתשובה האחרת.

ויעוי' בחו"י סי' רלו שגם בעובר אדרבנן במקום כבוד הבריות אע"פ שהותר צריך כפרה והובא בתוספת שבת סי' שיב סק"א, והכה"ח שם סק"ב כתב שמשמעות הפוסקים שאינו צריך כפרה, וכך רהיטת הסוגיות שאבנים של בהכ"ס הם היתר גמור.

ועתה אשוב לדון בנידון השני כאן האם שייך כבוד הבריות כאשר מתבייש בדבר כזה.

הנה יש היתרים של כבוד הבריות בכמה מקומות, ולמרות שברוב המקרים ההיתר של כבוד הבריות הוא דבר שמוסכם בטבע שיש בזה כבוד הבריות, כגון מת מצוה ואבנים של בהכ"ס (או"ח סי' יב ס"א) ומוצא כלאים בבגדו בשוק (עי' ברכות כ) וכן מי שדורש לרבים

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

והוצרך לנקביו (עי' משנ"ב סי' צב סק"ז) וחזן ובעל קורא שהוצרכו לנקביהם (עי"ש בביאור הלכה ס"א ד"ה היה), וחיים שמתביישים מחמת מת שמסריח (משנ"ב סי' שיא סק"ז בשם הרמב"ם).

אבל נזכר שם בסוגי' דברכות גם ענין של זקן ואינה לפי כבודו, שהיא הגדרה חדשה של כבוד הבריות לפי טבע האדם הזה, ואמנם שם דחו דזה שאני מחמת הטעם המבואר שם (עי"ש ובתוס' שבועות ל' ע"ב), אבל עכ"פ חזי' שזקן ואינה לפי כבודו הוא ג"כ סוג של כבוד הבריות, כמבואר בברכות שם, וממילא גם ללבוש בגד משונה ומוזר אם מתבייש בזה באמת הוא סוג של כבוד הבריות.

ויעוי' ברמ"א באו"ח סי' יג ס"ג שאפי' לישיב בציבור בלא טלית הוא כבוד הבריות ע"פ תנאי הדינים המבוארים שם, ועי' במשנ"ב שם סקט"ו שמבואר בדברי הפוסקים שפשיטת טלית גדול בציבור יש בזה כבוד הבריות, והיינו אפי' פשיטת טלית גדול בשוק שאינו אמור ללבוש שם את הטלית כלל, אבל עצם תהליך הפשיטה חשיב עכ"פ גנאי קטן כמבואר שם עי"ש (ועי' עוד להלן לענין הגדרת גנאי גדול בפשיטה בציבור בבהכנ"ס).

וא"כ אולי שייך למה שנזכר בשו"ע ומשנ"ב ריש סי' א' ולא יתבייש מפני המלעיגים וכו', והי' מקום לומר דשם לא מיירי מצד חיובים וכמו שאר דברים שנאמרו שם, או אולי יתכן לחלק דשם הכונה רק באופן שיש מי שעומד ומלעיג שאין החיוב נפקע מחמת אחד שעומד ומלעיג, אבל דבר שהוא קבוע וידוע ומקובל ומוגדר בוודאות כדבר משונה ומבייש זה כבר נכנס לנידון ההלכתי של כבוד הבריות (ומ"מ גם כשעומד מישוהו אחד ומלעיג פעם אחת אם הוא דבר שמבייש מאוד ברמה שא"א לשאתו ג"כ נכנסים לנידון של כבוד הבריות לפי הענין, ועי' במשנ"ב סי' יג סקי"ב שכבוד הבריות תלוי לפי טבע האדם ואם אינו מתבייש אינו נחשב כבוד הבריות).

ומ"מ עדיין יש לדון שמא יש לחלק בין שאר כבוד הבריות שנאמרו דהם דברים שבעלמא יש להם בעי' של כבוד הבריות גם בלא המצוה משא"כ כאן הכבוד הבריות הוא מה שמלעיגים עליו על עצם קיום המצוה ולא שיש כאן איזה מלבוש שאינו מכובד או שצורתו מביישת את לובשה, (ולגבי מנעלים בתשעה באב המבואר ברמ"א או"ח סי' תקנד סי"ז שמותר במקום גוים מפני שמלעיגים עלינו אינו ברור שההיתר הוא מחמת כבוד הבריות דיתכן שהוא כעין הבא בדרך שלא היה בכלל התקנה כלל מחמת שלא גזרו במקום טירחא רבה כמש"ש המשנ"ב בשם המג"א על הבא בדרך, וגם שם אינו מוסכם כמ"ש שם המשנ"ב סקל"ו בשם החי"א וכ"כ שם בשעה"צ סקמ"ב ע"פ הב"י שהרבה מפקפקים על מנהג זה, וגם במשנ"ב שם סקל"ד משמע שעיקר הטעם בזה הוא משום מנהג ואינו ברור לדינא שכ"ה הדין, ומ"מ גם המפקפקים א"א להביא מהם ראי' שאין כבוד הבריות בלועגים למצוה, דיש לומר דשם הטעם משום דבלאו הכי הגוים מלעיגין עלינו כמובא במשנ"ב שם מדברי האחרונים).

שביחא שאלות המצוות בהלכה

ואחר החיפוש והבירור שו"ר שכן נקטו כמה אחרונים דבמקום שהמלעיג מלעיג רק מחמת המצוה לא נאמר היתר של כבוד הבריות, שכ"כ בתפארת ירושלים [לנעל זית רענן] על משניות זבחים פ"י מ"ו, וכן בתפארת ישראל פתיחה לסדר מועד כללי דיני שמחות אות א', וכן בתוספת ירושלים על השו"ע או"ח הנ"ל בסי' א', וכן במקור החיים (יום ה' סק"י) על ארחות חיים להרא"ש (אות עח) להגרבי"ז זילבר (בעל אז נדברו), וכעין זה הביא הגר"ש ברזם בשם הקה"י באמרות משה סי' ז', וכל אחד כתב הדברים בסגנונו אבל נטיית דברי כולם הוא שלא נאמר היתר של כבוד הבריות באופן שהלעג הוא מחמת עצם כוונתו במעשהו הטוב אלא רק דבר שמחמת הפעולה עצמה היא ביזיון בלא קשר למצוה הכלולה בה.

אולם בחפץ חיים (כלל ו' מקור חיים סקי"א) משמע שנסתפק בהגדרה זו של כבוד הבריות במקום לעג אם מעיקר הדין מחוייב במצוה או פטור, והלשון קצת קשה דלא נתבאר להדיא בהרחבה בלשונו מה הם ב' הצדדים שנקט שם, דבצד שהזכיר להחמיר נקט המימרא דמוטב יהא שוטה וכו' [עדות פ"ה מ"ו] ואילו את הסברא הנ"ל (שאין כאן כבוד הבריות כיון שעושים לא כדין) הזכיר שם רק בסוגריים ובלשון של פשיטות, (ועי"ש בעלי באר ובשו"ת פרי יצחק או"ח סי' נב ד"ה מעתה).

ואולי הצד של החפץ חיים שם לפטרו מליתן אצבעותיו באזניו הוא באופן שמדברים גם דברים של היתר ואז במה ששם ידיו באזניו יש חסרון בכבוד הבריות, או אולי יש לומר באופן אחר קצת דהנחת ידיו באזניו הוא דבר שיש בו חסרון בכבוד הבריות מצד עצמו, ולכן היה להח"ח צד שיש בזה משום היתר דכבוד הבריות, משא"כ באופן שאין בו כלל ביזיון ורק מלעיגים עליו מחמת המצוה בלבד בזה לא ס"ד הח"ח לומר היתר כבוד הבריות כלל,

ומ"מ גם לפי איך שניסח הח"ח את הטעם שאין כבר כבוד הבריות כיון שהן עושין שלא כדין (דהיינו שהמספרים לה"ר המלעיגים על מי שאוטם אזניו אינם עושים כדין וממילא לגבי זה לא נאמר דין כבוד הבריות) גם לפי צד זה בחפץ חיים הוא בניסוח קצת אחר מחלק מהאחרונים הנ"ל, שהחפץ חיים הזכיר שאין תוקף ללעג שלהם כיון שהם שלא כדין, אבל יש מהאחרונים שמשמע מהם בנוסח קצת אחר שכבוד הבריות הוא רק שהוא ביזיון מחמת שהמעשה שעושה הוא מעשה מבזוה מצד עצמו בלא קשר לכוונתו במצוה, ולא כשהביזיון מחמת עצם כוונתו ותכליתו במעשה הזה שמתכוון למצוה (עי' באמרות משה שם שהרחיב בדברי האחרונים ובדברי הקה"י), ולענינו בתכלת מכיון שמתבייש מאנשים שלא לובשים והם עושים כדין ע"פ רבותיהם יתכן שיהיה תלוי הנידון בב' הניסוחים הללו.

עד כמה יש להקפיד להלביש את הילדים בשרוולים ארוכים

ידוע

שמרן החזו"א היה מעורר בזה מאוד וכן נהג הגר"ח"ק אחריו לעורר בזה, וכידוע כשהיו באים אליו בחולצה קצרה היה מברך שיהיה כסף לקנות שרוולים ארוכים, ושמעתי שפעם אחת אמרו לו שיש כסף לקנות שרוולים ארוכים, ואז בירך ואמר שיהיה להם גם שכל לזה וקל להבין.

ובמנחת תודה על הגר"ח"ק עמ' מו מז' כ' רבינו מרבה להעיר לאנשים על מלבוש עם שרוולים קצרים ומסביר הדבר שאדם לא יכול ללמוד תורה כמו שצריך כשנוגע במקומות המכוסים, פעם התבטא איך יהיה ת"ח אם נוגע ביד במקומות המכוסים היכן שצריך להיות שרוולים ע"כ.

והובא מעשה איש ח"ז עמ' קיב, שלענין נגיעה במקומות המכוסין היה אומר מרן החזו"א וכי פלא יש בדבר שבזמנינו אין גדלים גדולי תורה אמיתיים כמו בדורות שעברו אלא מכיון שהיום הקטנים מלובשים במכנסיים קצרים ובשרוולים קצרים ומועדים הם תמיד לנגוע בידם במקומות המכוסין שבגוף דבר המצריך נטילת ידים וכי יכול לגדול מהם גדולי תורה (ספר זכור לדוד ח"א עמ' של"ח), ונתן עצה לאחד שסבל ממרה שחורה רח"ל שיקפיד מאד על טהרת הידיים בכל מיני הידורים ורפא לו, וכן מרן ז"ל היה מהדר ונזהר אף מלחכך בזקנו כי ככל שמוסיפים בזה הידורים מוסיפים בהצלחה בתורה, ופ"א הסיח א' צערו לפני מרן ז"ל שיש לו ספיקות באמונה ויעץ לו לדקדק הרבה בנטילת ידים עכ"ל.

ובח"ב עמ' קנ, מספר הרב מאיר מונק כשהיינו ילדים בחדר כמדומה בכתה ו', הלכנו עם המלמד הרב נחום גולדשמיד אל החזו"א ובחן אותנו, לאחר הבחינה כשעמדנו ללכת אמר לנו ברצוני לומר לכם דבר מה וכך אמר צריך ליזהר שלא לגעת במקומות המכוסים שבגוף ללא נטילת ידים שכן הדבר גורם לשכחת התורה.

הרב פלוני היה הולך בצעירותו עם חולצה קצרה כשהגיע לדבר עם רבינו בלימוד העיר לו על כך ושאל השואל האם אסור ללכת כך והשיב רבינו מותר, אבל קשה להישמר בשעת הלימוד שלא ליגע במקומות המכוסים.

ועוד שם, מספר הגרי"מ זכריש הייתי אצל החזו"א והיה נוכח במקום ילד כבן ו' ז' שהלך עם מכנסיים וגרביים קצרים אמר רבינו לילד תלך הביתה ותגיד לאמך שתקנה לך מכנסיים ארוכים מעשה שהיה בשני בני תורה שישבו אצל רבינו והיו עסוקים בדברי עסוקים תורה לפתע החוויר רבינו בצורה מבהילה מבלי המתן פנו כל אחד מהם בריצה זה אל עבר כוס מים והשני אל עבר גלולה כדי להגישם אל רבינו רבינו סימן להם בידיו כי לא לאלו זקוק הוא עתה אין זו תעוקת לב מיד שמו לבם לכך שרבינו הבחין במגע ידו של אחד מהם למעלה ממרפקו ס' ברכת מרדכי עה"ת פ' שמיני עמ' ל"א עכ"ל.

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

ושם בח"ו עמ' פט כתב וז"ל, מספר הג"ר משה מזרחי שליט"א אחד מחברי אמר לי כי בזמן הקיץ הוא שוכח את תלמודו יותר מאשר בזמן החורף ונכנסתי עמו למרן החזו"א אמר לו החזו"א להוריד את המעיל וחולצתו היתה עם שרוול קצר, שאלו החזו"א האם אתה נוגע בידך מעל המרפק והלה השיב כאשר מרים אני את השרוול לעיתים אני נוגע, אמר לו החזו"א חז"ל אומרים שאם נוגע האדם במקומות כאלו צריך ליטול ידיו ואם ת"ח הוא תורתו משתכחת ממנו בחורף אתה הולך עם שרוול ארוך ואינך נוגע במקומות המכוסים ולכן תורתך פחות משתכחת עכ"ל.

ושם ח"ג עמ' כה, יעץ לבן ישיבה שהתלונן על הטרדות באמונה שילבש טלית קטן כשיעור ושיזהר בשעת הלימוד שלא לנגוע במקומות המכוסים כמדומה שגם אמר למי שהוא הרי הטרדות אינן נובעות מרוב חכמה אלא ממיעות הקדושה על כן הדרך היא להרבות את הקדושה וממילא יסורו הפקפוקים עכ"ל.

ושם ח"ד עמ' קסה, נשאל אם מותר ללמוד עם מי שאינו נזהר בשמירת נקיות הידים שנגעו במקומות המכוסים והשיב בכאב לב וכאינו יודע עצה באמרו שיש כאן משום לפני עיור ויש שאמר להם שלפעמים יש להתיר משום עת לעשות לה' הפרו תורתך מהג"ר אריה וינברג שליט"א עכ"ל.

ויש להוסיף שכהיום החיצוניות מאוד משפיעה, והילד נמשך למי שלבוש כמוהו וממילא מתנהג כמוהו, ומאוד תמוהה התנהגות של הורים כל שהם שלמרות שרוצים שבנם יעלה במעלות התורה והיראה אך מלבישים אותו מלבוש נכרי בסגנון המקובל אצל הפורקים מעצמם עול מלכות שמים, ומעולם לא הבנתי ההתנהגות הזו ומה עלתה על ליבם בעשות מעשהו וגו'.

הוספה

לגבי הנידון של מקומות המכוסין, כתבתי בזה כמה תשובות, ולמעשה זה חידוש מבית מדרשו של החזו"א שחידש בזה נפק"מ לענין כמה דברים, כגון נגיעה בתינוק, ונגיעה בזמן שנקי, ומאידך גיסא הקילו אחרוני זמנינו במקום זיעא במקום שאין מכוסה מאחר שזה אינו זיעא שיש בו מיאוס, (כגון זיעת פנים), ויש עוד מן האחרונים שקדמו להחזו"א שהסכימו לרעיון זה עקרונית עכ"פ בחלקו, ומצד שני יש כמה שחלקו על זה, ולא אכפול הדברים, אבל אציין בזה לדברי התשובות הרשב"א הידועים ודברי הראב"ד ודברי השו"ע סי' ד' ודברי השו"ע בהל' תפילה והמשנ"ב שם, ושם יותר קל להבין כהחזו"א, וכן יש לציין בזה לדברי הגמ' בנזיר נט ע"א והמפרשים שם, וקצת הרחבתי בענין זה כאן [בתשובה ד"ה האם אומנות סנדלר היא אומנות נקיה ולמה ביכר ר' יוחנן הסנדלר אומנות זו] אבל הרחבתי יותר בשו"ת עם סגולה חלק ה' סי' א' ב', וכן לאחרונה כתבתי עוד תשובה בזה בשכיחא.

לגבי מילה יותר שייך לנידון הפוסקים על זמן שצריך להסיר הכיסוי דיש מקום לומר שאז

שביחא שאלות המצוות בהלכה

נחשב מגולה וא"צ נטילה (והוא רק אם נימא דיש בזה הגדרה של תקנה) יעוי' בא"א מבוטשאטש ועוד, לגבי הסרת הכיסוי בזמן הנחת תפילין, ואגב החזו"א חלק ג' על זה, ולגוף הענין יש לציין לדברי הבא"ח ג"כ לגבי נגיעה לאחר רחיצה בתוך מקום הרחיצה. לגבי אמירת אמן אפי' בברכה נקטו כמה פוסקים שאין צריך נקיות ידיים וכ"ש בשבועה, שהעונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי, מכיון שהיה כאן השבעה על ידי אחרים כדמפורש בקרא (הרחבתי בזה בתשובה נפרדת), והר"ח פלטיאל יתכן שסבר שא"צ נקיות ידיים ומי שיסבור שצריך נקיות ידיים יאמר שלא היה כאן נגיעה ממש (הרחבתי עוד בענין אמירת אמן בתשובה נפרדת).

לגבי אם יש בזה חומרא לחשוש כשברור לו שלא היה זיעה שם (נניח אם רחץ ומאז ועד עכשיו לא הסתובב ולא היה במקום שאינו קר) ברור שיש כאן חומרא לחשוש, ונפק"מ גם למי שחושש שלא לברך ענט"י כשנוטל לסעודה וידיו נקיות כגון אחר שנטל לתפילה, שיצטרך לכלוך ידיו ממש לפני הנטילה בשביל הברכה אם רוצה לצאת כל החששות, [ועי' זיאר הלכה ריש סי' תעה, והלשון שם לטמא ידיו אפשר דמשום דזרכה נתקנה מעיקרא על טומאת ידים לכן סגי בדבר המנריך נטילה דומיא דטומאה ומיהו להנך פוסקים שאין כל מקום מכוסה מנריך נטילה לא חשיב טומאת ידים בזה]. ויש לציין דיש דעות בראשונים שעיקר ברכת נט"י של שחרית נתקנה למי שמשפשף ויש ראשונים הסוברים שהוא אחר כל מי ששפשף בביהכ"ס ועשה צרכיו יעוי' בב"י סי' ד' בדעות הראשונים וכן במשנ"ב סוף סי' ד' בשם ארצה"ח וגם במשנ"ב ריש סי' ד' בענין הפתרון למי שהיה נעור כל הלילה שישפשף וכו' (והיינו בצירוף שהיה ניעור ובצירוף שנוטל אחר שפשף והוא לתפילה בזה רוב צדדים שיכול לברך לכן יכול לברך לכתחילה היכא דאי אפשר לו לצאת מאחר).

לגבי הרשב"א עצמו אין הכרח שאין סובר כהחזו"א דהרי הוא קאי על דברי הגמ' ביומא כח ששם אי' שעל הסחת דעת צריך נטילה ויש צד בפוסקים שהוא בברכה (באמצע הסעודה יעוי' במשנ"ב), ידיים עסקניות הן, ונשאלת השאלה ומה בכך שידיים עסקניות הן, הרי לא היה בבכה"ס, וע"ז בא הרשב"א ומתרץ משום שמלמולי זיעה מצויין וכו', ונשאלת השאלה ומה אם מי שבטבעו אינו מזיע, ומה אם מי שרחץ ודר במקום שלג וכו', אטו נתת דברך לשיעורין, ולפי שי' החזו"א וסייעתו תשובת הרשב"א מאוד מבארת הגמ' לפי זה, אלא שמצד לשון הרשב"א יש מקום לפרש הן כהחזו"א וסייעתו ומאידך יש מקום לפרש דבריו גם כהחולקים.

האם נער בשבת שלפני הבר מצוה יכול לעלות לתורה לפרשת פרה

יותר

טוב שלא, וזה כדי לחשוש לשיטות שאי אפשר לעשות כן (ראה משנה ברורה סימן רפב ס"ק כג) אבל אין למחות במי שסומך על המנהג להקל כדעת הרמ"א שם.

ויש לציין שעל אף שבתוס' שלפנינו לא נזכר שפרשת פרה חיובה מדאורייתא כמו שהעיר הגר"א על הפוסקים שכתבו כן בשם התוספות מכל מקום בדפוסים הישנים כך היא הגירסה בתוספות פרשת פרה כמו שהביאו הפוסקים משמם ואילו גירסתינו בתוס' בדפוסים החדשים מה שהיה לפני הגר"א הוא נוסח שתוקן על פי המהרש"ל, אבל האידנא ששיטות הראשונים וספרים ומצויין נודע שהרבה מאוד ראשונים כתבו גם פרשת פרה כדברי התוספות ואין ספק שאם היו לפני המהרש"ל לא היה מכריח לתקן לשון התוס' ז"ל, דהשתא לא נימא דאיכפל תנא לאשמעין כל כך פעמים טעותא ומשבשתא וכל שכן אם נחשוש לשיטת הרע"א שהובאה במשנה ברורה שם שיש להחמיר בכל ארבעת הפרשיות גם אותן שהן ודאי דרבנן, דאז אין צריך לבוא לנידון אם פרשת פרה דאורייתא או לא.

ומדי דברי בזה אכתוב גם מה שיש לי להעיר דהביאור הלכה בסי' רפב כתב שבמקום שהקטן אינו יודע לקרוא עם הבעל קורא בזה אינו כדאי להסתמך על הסברא המקילה ולהקל גם באופן כזה ובדומה לזה בסי' קלט ס"ג כתב המשנ"ב דגם לפי המנהג להקל לקרות לסומא אע"פ שאינו רואה מה שכתוב בתורה, מכל מקום לכתחילה לא יקראו לו בפרשת זכור ופרשת פרה.

ולכאורה יש להעיר ע"ז, דהנה בסימן קמא ס"ב הביא הביאור הלכה ב' דעות במה שהעולה לתורה קורא יחד עם הבעל קורא, דיש הטעם שכתב הרא"ש שהוא כדי שלא יהיו ברכותיו לבטלה וזה כדעת המחבר בסי' קלט מפעל סומא מלעלות לתורה וכמו שהמחבר פסק טעם זה של הרא"ש בסימן קמא שם.

ומאידך דעת המהרי"ל שהובאה בהג"ה בסימן קלט ס"ג שהמנהג שסומא עולה לתורה ומשמע שדעתו ודעת הט"ז ועוד כמה פוסקים ראשונים ואחרונים (עיין בט"ז וביאור הלכה בסימן קמא שם) שגם לכתחילה אחד מברך ואחד קורא וההג"ה בסימן קלט הנ"ל שמכשיר רק בסומא ולא מתיר לכתחילה לעולה לתורה שלא יקרא עם הבעל קורא, סמך על זה לדברי הביאור הלכה רק בדיעבד.

והשתא יש לעיין למה נקט המשנה ברורה להחמיר בפרשיות הללו בקטן באופן שאינו קורא יותר מקטן שקורא בלחש עם הש"ץ כיון שאפילו לדעת הרא"ש ההפסד במה שאינו קורא הוא רק לעולה בעצמו שברכותיו לבטלה, וכ"ש לשי' הט"ז והפר"ח ע"פ הנ"י וסייעתם כפשטות הירושלמי שאחד מברך ואחד קורא דלשיטתם אין תועלת כלל לציבור

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

במה שהקטן קורא וממ"נ אם אפשר לסמוך על המנהג במה שהקטן מברך מאי נפק"מ אם הקטן קורא עם הש"ץ או לא.

ואולי החסרון (שהזכיר המשנ"ב ובבאה"ל) באופן שאין הקטן (או סומא או ע"ה) קורא עם החזן בפרשת זכור ופרה הוא לדעת הרא"ש שסובר שטעם מה שהעולה לתורה קורא עם הבעל קורא עם לתועלת עצמו כדי שלא יהיו ברכותיו לבטלה, ואעפ"כ אם אינו קורא עם החזן יש בזה נזק גם לציבור כיון שאם ברכותיו לבטלה ממילא לא קראו פרשת פרה וזכור כתיקון חכמים, שהרי הוא כקורא בלא ברכות, דהרי זה פשיטא שיש תקנה לברך לפניו ולאחריה והאידנא כל עולה צריך לברך לפניו ולאחריה גזירה משום הנכנסין והיוצאין (ואפי' בלא לבוא לתקנה משום הנכנסין והיוצאין הרי במפטיר מה שמברך לאחריה זה היה עיקר התקנה של ברכת העולה לתורה), ממילא מאחר שיש כאן עולה שברכותיו שלא לצורך והם ברכה לבטלה זה פשיטא שלא יצאו הציבור בברכותיו, וממילא הרי זה כקורא בתורה בציבור בלא ברכות.

ולפי זה היה צריך להחמיר באופן זה (היינו באופן שהקטן אינו קורא עם הש"ץ לפי המנהג שמקילים בקטן עכ"פ באופן שקורא עם הש"ץ) גם לענין שאר פרשיות, ואולי משום שיש סברא או צד לומר שפרשת זכור ופרה הם חיוב על כל יחיד ואילו שאר פרשיות הם חובת ציבור, כעין מש"כ הבה"ל בסי' קמא הנ"ל החילוק בין מגילה לקריאה"ת עי"ש, הלכך החמיר המשנ"ב בפרשיות אלו דזכור ופרה לענין נידון זה (וזה אינו קשור להאחרונים שחלקו על המנהג לגמרי אם לגבי זכור ופרה ואם לגבי כל ד' הפרשיות, כמ"ש המשנ"ב בס' רפב הנ"ל).

בגוף דברי המהרי"ל על סומא בקריאה"ת שנדפסו בהג"ה בשו"ע, שוב ראיתי בדפוסים חדשים שטענו שהג"ה זו היא מתוספת מבאה"ג ולא מהרמ"א, ולפ"ז מיושב מה שנתקשו השעה"צ ועוד אחרונים מהסתירה בדברי הרמ"א בד"מ שלא סבר לה.

לומד אחד ששנה ופירש ואינו שומר תורה רח"ל ולא חדל מלכתוב הוראות ופסקי הלכה האם מותר להסתמך על פסקיו

אי

אפשר לסמוך על פסקיו שכן הוא פסול לעדות וכל הפסול להעיד פסול לדון, והפסולים לדון הם בד"כ גם לענין איסור והיתר כדמוכח בלשונות הפוסקים שם מענין לענין דמיירו גם בדיני איסור והיתר.

ויש להוסיף דמשומד כזה שדינו כמשומד להכעיס אפי' לענין איסורין אין לו שום נאמנות, וכדמוכח בריש חולין ובשו"ע ורמ"א לגבי הל' שחיטה ולגבי הל' יין נסך שמשומד להכעיס פסול לכל עדות איסורין ומאן דשביק התירא ואכיל איסורא פשוט בש"ס ופוסקים שדינו כמשומד להכעיס.

ובאמת אין צריך לראיה שהוא פסול להורות, שכן אין לו שום אחריות ושום שיקול דעת, ולא עדיף ממי שהוחזק בשקרנות ובכפירה בב"ד שאין לו שום נאמנות, ולא הוצרכתי לכתוב בזה אלא משום שראיתי מי שלא היה פשוט לו הדבר.

והזדמנו לפני פסקים של אדם ששנה ופירש כזה וראיתי שהרבה מפסקיו הם רק כעין מגן וצינה להגן על חטאיו מפני חרטה דרשעים כל ימיהם מלאים חרטה ולכך הוצרך לטרוח טובא להיות מתיר איסורים ואין כאן לא פסק ולא דין ולא הוראה לא שרירין ולא קיימין, וה' יצילנו מהם ומהמונם.

מי שתתן כסף לבקשת חכם ורב לצורך מטרה מסויימת האם הרב יכול לשנות את התרומה למטרה אחרת

אי

אפשר אלא אם נתת על דעת החכם, או שנתת לקופה שהממונה עליה הוא גדול הדור שאז התרומה בסתמא היא על דעתו, או אם הוא שייך לעיר אם מוכרים אותו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר (ואפי' באופן זה עי' במשנ"ב סי' קנג סקע"ח), או אם הגבאי משנה אותו לצדקה אחרת אז יש ברשות הגבאי לעשות כן אם לא נתפרש להדיא על ידי התורם שלא יהיה באופן זה, או אם גבו לאיזה צורך ונשאר מיותר בלא צורך מותר לפרנסין לשנות את מטרת הצדקה לצורך שעה לפי מה שנראה לפרנסין.

מקורות: הנה אמנם בשו"ע בהל' צדקה נזכר שהתורם על דעת חכם או גבאי יש להם כח לשנות את הצדקה לפי הנראה להם, מכיון שהתרומה היתה על דעתם ופרטי הדינים בזה מבוארים שם בשו"ע ורמ"א בהל' צדקה יו"ד סי' רנו ס"ד ע"פ מימרא דרב אשי בגמ' בפ"ק דב"ב דף ט ע"א, ובשו"ע ומשנ"ב בהל' בית הכנסת באו"ח סי' קנג ס"ז ע"פ

שביחא שאלות המצוות בהלכה

המימרא דרב אשי בגמ' דמגילה דף כו, אבל עי' בב"י בהל' בית הכנסת שם בשם מהר"י בן חביב שמבואר בדבריו שלא בכל אופן אומרים שהתרומה היא על דעת החכם עי"ש וכמו שיתבאר, ועי' ברמ"א בהל' צדקה שם.

ותמצית הדינים בזה שיש אופן שיש שם חכם מופלג שבדור שהכל תורמים על דעתו שבזה בסתמא אמרי' שתורמים על דעתו, וכמו כן יש אופן של מי שתורם להדיא על דעת אדם פלוני שמפרש בזמן התרומה שהתרומה היא על דעתו, שבאופנים אלו הוא מוסכם שיש בידו לשנותו גם להמהר"י בן חביב, ואז יהיה מותר לשנותו אפי' באופן שהתורם פירש כוונתו שהתרומה היא לדבר מסויים, ואפי' לדבר הרשות יהיה מותר לשנותו דחשיב לענין נידון זה כאילו הוא שלו, ובלבד שיהיה לצרכי ציבור כמבואר ביו"ד שם.

וכן מי שמסר הצדקה לציבור הדין כן כמבואר ביו"ד שם ובש"ך סק"ח, ועי' או"ח סי' קנג לענין ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר.

אבל לא כל גבאי או חכם שנמסר לו צדקה חשיב כשלו עי' בלשון המהרי"ן חביב הנ"ל וכן בביאור הלכה שם ד"ה אא"כ מש"כ שם לחלוק על הט"ז.

ומאידך גיסא יש מקרה של גבאי שהיה לו מינוי מצד בני העיר או שהתורם מינה גבאים שבאופן זה הרמ"א בהל' צדקה שם נקט שגם בסתמא נחשב עכ"פ שהיה על דעתם במקצת, אבל מסיק שאם פירש להדיא לאלו עניים כוונתו לתרום אין רשות בידם לשנות למטרה אחרת, ובזה אינו דומה לאופן הנ"ל שיש חכם מופלג שבדור שבסתמא אמרי' שעל דעתו נתרם הכסף שבזה לא מיירי הרמ"א הנ"ל להגביל את האפשרות שלא לשנות ממה שאמר התורם, כדמוכח מסוגי' דמגילה ומהל' בית הכנסת שם, וכעיי"ז מבואר בש"ך ביו"ד שם סק"ח עי"ש מה שכתב דאף לדבר הרשות מותר באופן זה ובאופנים המבוארים שם, ועי"ש עוד מה שכתב עוד ליישב לשון הרמ"א.

והטעם שבאופן שפירש למי רוצה לתרום א"א לשנותו כ' בט"ז שם בשם המהרי"ל וכן בביאור הגר"א שם שהוא משום שכבר זכו בו עניים שאמר שיקבלו, ואעפ"כ באופן שיש חכם מובהק שהתרומה על דעתו הרשות בידו לשנות לכל מה שירצה.

ויש לציין דאע"פ שאם הכסף לא בא ליד גבאי לפעמים אפשר לשנות את הצדקה לקרוביו של התורם כמבואר ברמ"א יו"ד סי' רנא ס"ה מ"מ היינו רק אם אפשר לאמוד בדעתו שהתכוון לקרוביו כמבואר שם ואעפ"כ אחר שבא ליד עניי העיר זכו בו עניי העיר, ולכן לא ניתן לשנות לעניים אחרים, אבל לא נתבאר שם שאפשר לשנות את הצדקה לצדקה אחרת עד שלא בא ליד גבאי אם אין זה אומדן דעת על מה שסבר התורם בשעת התרומה, ומ"מ המחבר שם יתכן שלא סבר כך וכן בתוספתא שציין הבהגר"א שם ושם (בסי' רנא ובסי' רנו) לא משמע כן אלא שעד שלא בא ליד גבאי הרשות ביד התורם לשנות למצוה אחרת.

שביחא שאלות המצויות בהלכה

והנה זה ברור שהרמ"א גופיה בסי' רנו הנ"ל מיירי שהגבאי יכול לשנותן לכל דבר מצוה אם יש כח בידו (היינו שהרשוהו הציבור לכך או שכך נהגו שם לפי תי' הש"ך האחרון), כדמוכח מסוף הסעיף ברמ"א שם, והש"ך רק הוסיף דביש שם חבר עיר יכול לשנות אפילו לדבר הרשות וכן הציבור עצמם יכולין לשנות אפילו לדבר הרשות, ובתירוץ האחרון כתב הש"ך דהרמ"א מיירי רק במקום שיש מנהג להרשות הגבאי לכך, ועי"ש בביאור הגר"א סק"ט שתמה על הרמ"א בעיקר דינו, ומשמע שגם לא קיבל חילוקן של הש"ך עכ"פ חילוק הראשון וחילוק השני לא משמע ליה דמיירי הרמ"א רק באופן זה או דגם זה לא סבירא ליה, ויל"ע דבהוספה בביאור הגר"א מליקוט הביא מקור לדברי הרמ"א, וכן יל"ע דגם בהמשך דברי הגר"א שלפנינו הביא מקור להמשך דברי הרמ"א מתוספתא מגילה פ"ב ה"ט דאיתא שם הפוסק צדקה עד שלא זכו בה הפרנסין רשאי לשנותה לדבר אחר מששזכו בה הפרנסין אין רשאי לשנותה לדבר אחר אלא מדעתן ע"כ והגר"א ציין לזה גם לדברי השו"ע שצינתי לעיל בסי' רנא ס"ה, שקודם שבא ליד גבאי יכול להביאה לעניים אחרים, אבל בתוספתא משמע שיכול לשנותה לדבר מצוה אחרת, ודלא כפשטות השו"ע שם שרק אומדין דעתו שיהיו לעניים קרוביו כמשנ"ת לעיל, ויל"ע, ומ"מ לענין הקושי' דלעיל על המשך דברי הרמ"א שציין לו הגר"א מקור יש לומר דקאי באופן שנתנו לו הקהל רשות לשנות דבאופן זה מודה להרמ"א שיוכל הגבאי לשנות ברשות הקהל.

ומה שבכל זאת באופן שפירש הנותן בשעת נתינה מה שפירש מודה הרמ"א שא"א לשנותו היינו דוקא אם פירש הנותן שיהיה לעניים פלוניים כגון עניי אותה העיר אין הגבאי יכול לשנות שכבר זכו בזה עניי אותה העיר כמ"ש הט"ז סק"ד ע"פ המהרי"ל, אבל לא שאין כח ביד הגבאי לשנות.

ומה שכתבתי שרק גדול הדור מובהק נחשב בסתמא שהוא על דעתו עי' בלשון מהר"י בן חביב בב"י או"ח סי' קנג, ומה שכתבתי שאם התנו להדיא שהוא על דעתו אז אין צריך דוקא חכם מובהק וה"ה דגם אין צריך דוקא שיהיה חכם, כן מבואר במהר"י בן חביב שם.

ובנידון שלך שניתן ישירות לצורך מטרה מסויימת יש לדון גדר הגבאות שבזה, מכיון שפירש כוונתו ולא נתן על דעת מאן דהו ואין חכם המופלג ומפורסם שבדור שנתנו הצדקה על דעתו בסתמא, ופירטתי עוד קצת במקרה המסויים שלך בתשובות הסמוכות [ד"ה מי שהו' ממון של צדקה וכו' וד"ה מי שקיבל מקצ' וכו'] לגבי יתר הפרטים שהתעוררו בשאלתך.

ויש לציין דבחלק מהמקרים הטעם שנזכר בפוסקים שאי אפשר לשנות הוא מחמת שכבר זכו בו עניים הראשונים שהתחייב להם [עי' צ"ח צ"ד סי' רנו שם וע"ע צפת"ס סי' רנא סק"ו צ"ח סק"ו יעקב ח"א סי' עז], וזה לא שייך כשנדב לצורך עשיית מצוה כל שהיא, שבזה א"א לומר שאמר שזכתה המצוה ואי אפשר לשנותה למצוה אחרת (ובאופן שהכונה הי' לצורך המת נכנסים כאן לנידון חדש אם יש להחשיבו שגבו לצורך המת ובפרט בצדיק שדבריו הם זכרוננו כמ"ש בירושל' דשקלים וכאן שגבה לצורך הדפסת דברי הצדיק נכנסים כאן לנידון

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

כד ולא אכנס לנידון זה כאן).

והנה לפי הרמ"א שם משמע שהגבאי יכול לשנות לכל מה שירצה, אבל קשה לסמוך על זה בנידון דידן, חדא דהגר"א חולק על זה, ועוד דגם הש"ך חוכך לומר דהרמ"א מיירי רק באופן שיש מנהג בדבר, ועוד דהביאור הלכה בסי' קנג ס"ז ד"ה אא"כ נראה שלא נקט כהרמ"א בזה בהכרעתו ע"ש, ועוד דגם המהרי"ן חביב בב"י באו"ח שם לא נקט כן לכאורה, וגם הפרישה שם שהעתיקו, וכן פשטות הטור שם לפי מה שביארוהו הפרישה ע"פ הב"י בשם הרי"ן חביב, ועוד דבסי' רנא ס"ה הנ"ל משמע דהרמ"א גופיה לא הזכיר שיכול לשנותו אלא רק ליתן לקרוביו (ואמנם אפשר לדחוק דהרמ"א שם מיירי רק באופן שלא הודיע להדיא כוונתו, אבל אם נימא דקאי על דברי המחבר שם א"כ מיירי הרמ"א גם באופן שרוצה לשנות בהדיא, אבל אינו מוכרח ויש לומר דאם רוצה לשנות בהדיא הרשות בידו ורק שאם אינו רוצה לשנות בהדיא ואינו לפנינו אז יהיה הדין הנזכר שם, אבל לפ"ז התוספתא שציין שם בבביאור הגר"א והבאתי לעיל, לא יהיה שייך לדברי הרמ"א).

אולם מאידך גיסא גם הפוסקים שנקטו בבהכנ"ס שאין דין גבאי כחכם מופלג שהוא מסתמא על דעתו, יל"ע דשמא לענין בהכנ"ס חמיר משום הוצאה מקדושה, דבצדקה פשטות הגמ' בב"ב ח ע"ב דתליא ביד גבאי.

ויש לציין דמש"כ בביאור הגר"א דרשות הגבאי לשנותה למה שירצה הוא רק ברשות הקהל אין הכונה משום שהקהל הם התורמים אלא משום שהם הבעלים של הקופה של צדקה, כדמוכח הטעם מב"ב ח ע"ב שציין לו בביאור הגר"א.

ולמעשה צל"ע איך לנהוג כיון שיש כאן כמה סתירות שאינן ברורות דיין ולא מצאתי שנתבארו כל הצורך.

"

האם מותר למתווך צדקה לקחת לעצמו אחוזים על הצדקה שמתרים שבר בטלה

בספר מנחת תודה עמ' תב שכתב וז"ל רבינו [הגרמ"ק] אמר בשם אביו [הסמ"פ] שמשולח יכול לקחת שלוששים וחמש אחוז, וסיפר [הגרמ"ק] שפעם אחת דיבר משולח בבית הכנסת לתרום לישיבה, והחזו"א אמר לאחד שאם אתה רוצה לתרום תתן לישיבה באופן ישיר ולא דרכו כיון שהחזו"א ידע שלוקח יותר ממה שצריך עכ"ל, ומ"מ הכל לפי הענין, דאם האחוזים הם הרבה יותר משכר הטירחא המקובל בדברים דומים החי יתן אל לבו שלא לזלזל בכספי צדקה, וכן בשם הגר"א י"ש שמועה שהקפיד על מי שלקח אחוזים בודדים מצדקה כאשר היה

צ"ר

מי שהוא מתוודע של התרמה שהתרים לצורך הוצאת ספר לאור
ואמר שאינו רוצה לקחת כסף על התיווד ולבסוף חזר בו ואמר
שהיה מעדיף להעביר את חלקו המגיעו לצורך פלוני עני האם אכן
יכול לחזור בו מויתורו הראשון שויתר לגמרי או לא

הנה

מה שהמתווד יכול לקחת לצדקה שכר טירחא כנהוג זה נכון, והרחבתי בזה קצת
בתשובה הסמוכה [ד"ה האם מותר לממוך וכו'], ולגוף הנידון דידן הנה בעצם אחרי
שאדם ויתר על ממונו לצדקה אינו יכול לחזור בו, אלא דכאן יש נידון אחר, דמצד
אחד יתכן שהיה כאן מחילה בטעות, אם טוען שלא ידע בשעת מחילתו שפלוני
עני ונזקק לסכום הזה, ויתכן שיועיל כאן להישאל בפני חכם על מה שויתר מקום
לכן, ואע"פ שכתבו הפוסקים (רדב"ז ח"א סי' קלד ובדפו"ח ח"ד סי' אלף רד,
הובא ברע"א סי' רנח ובפת"ש סי' רנח סק"ח) שחכם שנשאלו בפניו על הצדקה
מנדין אותו, אבל כאן שאני שרק רוצה לשנות מצדקה לצדקה וממילא אין מנדין
חכם שמתיר נדרי צדקה באופן כזה, וגדולה מזו יעוי' בתשב"ץ ח"ב סי' קלא
מש"כ לענין התרת נדר צדקה באופן אחר והובא בקיצור בברכ"י יו"ד סי' רמט
ס"א.

ומצד שני אם הכסף כבר אינו ברשותו הרי אי אפשר להישאל על הצדקה כלל דמשבא ליד
גבאי אינו יכול להישאל עליו כמ"ש בשו"ע יו"ד סי' רנח ס"ו, ואם מדובר בנדר באופן
שכבר בא ליד גבאי הרי א"א להשאל עליו.

ועוד יש לדון מה היתה כוונת התורם בתרומתו לצורך מטרת הדפסת הספר, דהרי אין צריך
חמישים אלף ש"ח להדפסת ספר במקרה רגיל, ומצד שני הכסף אינו מיותר, שכן אפשר
בכסף זה לשלם לצוות עורכים שיכתבו הערות ומ"מ על הספר או לשלם למפיצים שיפיצו
הספרים בחינם או בתשלום, ממילא אם נאמר דאין בכוונת התרומה ליותר מהדפסה
מינימלית של הספר (ולא מועיל שישמיע התורם דעתו לאחר מכן אם נימא שזה לא היה
כלול בדבריו הקודמים, כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רנח וכו' ח"א סי' קנג סי"ד), ממילא דין
התרומה המיותרת כדין "מותר הצדקה" שעיקר דינו שאפשר להשתמש בו לשיפורים
בהוצאת הספר ע"ד הנ"ל ע"פ המבואר בשו"ע יו"ד סי' רנח ס"ו ע"ש, ומאידך גיסא אם
נראה להפרנס לצורך שעה שאינו נצרך לספר מותר לו לשנות את זה לצדקה אחרת, כמ"ש
הרמ"א שם והגר"א שם ציין לזה קצת סמך מן הירושלמי בשקלים פ"ב ה"ה (אע"פ
שבירושלמי גופי' אין מוכח שהוא לכתחילה גמור וגם בירושלמי שם לא נתבאר שמותר
לשנותו לענין אחר לגמרי אלא רק להעביר דמי פדיון שבוי אחד לפדיון שבוי אחר, אבל

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

בשו"ע שם רנג ס"ו משמע דלא שנא ולכל מטרה יכולים לשנות), אבל כאן אינו ברור שהוא אכן נראה לפרנס שאין צורך להוצאת הספר בתוספת זו, שכן אינו דומה למקרים המובאים שם בשו"ע שהמותר אינו מטרת הצדקה כלל (כגון מותר פדיון שבוי באופן שהשבוי לא היה נצרך לאותו מותר לצורך הפדיון שמעיקר הדין הוא של השבוי והפרנסין יכולים לשנות את הכסף לפי דעתם מכיון שבנידון זה באמת מטרת הצדקה שהיתה לפדיון השבוי אינה קיימת כאן כלל) משא"כ הכא שעדיין יש מה לעשות עם הכסף, וגם לא מסתבר שהמקרה כאן הוא בכלל מש"כ שם הרמ"א ואם נראה לפרנסים לצורך שעה וכו'.

מאידך גיסא אחד מן המקרים המבוארים במשנה בשקלים שם הוא מותר המת, ושם יש מה לעשות עם הכסף, דמותר המת איכא שם למ"ד בונין לו נפש על קברו, ואעפ"כ איכא למ"ד שם מותר המת ליורשיו, והכי קיימא לן בשו"ע יו"ד סי' שנו ס"א, אע"פ ששייך להשתמש בכסף לבנות נפש על קברו, ויל"ע בזה אם גם במותר המת אמרי' שהפרנסין יכולין לשנות, ואע"פ שדין זה דפרנסין נזכר בירושלמי אחר דין מותר המת בונין נפש וכו' אין להביא ראיה דקאי דין זה דפרנסין גם על כך מותר המת, ואולי להיפך ממה שלא נקטו מותר המת שוב בברייתא דפרנסין אלא רק מותר שבוי וכו' א"כ היה מקום ללמוד דבזה אין רשות לפרנסין לשנות, אבל יש לומר דתנא ושייר דלא נקט בברייתא דפרנסין את כל אופני המותרות שבמשנה.

והשו"ע יו"ד סי' שנו ס"א פסק כמאן דאמר מותר המת ליורשיו והוסיף ואם לאו יעשו בו צרכי מתים אחרים, ועי"ש בפת"ש מה שדן שאם הגבאי רוצה לעשות נפש על קברו והיורש מעכב הדין עם היורש אלא אם כן מנהג אותו המקום לעשות נפש על קברו, שאז הוא חלק מצרכי הקבורה, ומבואר שם שאין רשות ביד גבאי לשנות את המותר, ולכאורה התם כל שכן שהיה לגבאי רשות לשנות את המותר אבל הטעם דשם הדין עם היורש הוא משום ששם זכה בו היורש וא"א להוציא מידו, ורק אם לא בא המותר ליד יורש כגון שאין יורש שתובע המעות או שרוצה המעות אז יעשו בו צרכי מתים אחרים שזה מה שראוי לעשות במעות, והטעם שזכה בו היורש מבואר בסנהדרין מח ע"א משום שהמת מתבזה בגבייה ומוחל הבזיון לטובת היורש כמו שהביא הש"ך שם, וכ"ש שאם ירצה הפרנס לצורך מתים אחרים לא יוכל כשזכה בו היורש משום שהמת לא מחל בזיונו לגבי מתים אחרים, אבל בניד"ד אין ראיה משם שאין יכול הפרנס לשנות את המעות משום שאין אדם שזכה במעות בינתיים, אבל הנידון הוא שכאן אין צורך שעה וכו' כנ"ל.

ושוב חשבתי דבעצם הכסף הזה של התיווך שהיה מגיע למתווך בדין והוא ויתר את זה לצדקה אין זה נחשב כתרומת הנדיב הראשון אלא כתרומת המתווך, וממילא יש לדון במטרת המתווך מה היתה דעתו בזה, דכאן הוא קצת יותר קל כיון שעכשיו יש קצת מקום לומר שהמתווך עיקר כוונתו היתה שלא ניחא ליה ליהנות מכסף של צדקה אבל לא היתה בכוונתו שילך דווקא לצורך צדקה מסויימת, וצ"ע אם אפשר לסמוך על זה, דהרי למעשה הוא תרם את זה יחד עם התורם הראשון לאותה המטרה ודמי קצת למי שתורם במעמד

שביחא שאלות המצוות בהלכה

אנשי העיר שכוונתו לאנשי העיר כמ"ש ביו"ד סי' רנא ס"ה בהג"ה, ועי' גם בהג"ה סי' רנו ס"ד, וכ"ש בענייננו דזה פשיטא שתתם הדבר למטרה זו, ואולי בצירוף התרת נדרים יוכל לסמוך על זה אם יש דוחק עניים וכשהמעות אינן נצרכות למה שמתבקש לצורך הוצאת הספר לאור, ולמעשה ישאל שאלת חכם.

והיה מקום לדון מצד אחר שהרי קיבל תקציב מתורם להדפסת ספר שכל הפרוייקט וההכנסות יישארו בבעלותו של המתרים, ואי' בשו"ע או"ח סי' קנג ס"י דיש אומרים שספר תורה של יחיד מותר לו למכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה, ומקורם מדינא דגמ' מגילה דף כו דז' טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולים למכרו ולעשות מדמיו כל מה שירצה וכן מדרב אשי שיכול למכור בי כנישתא, ויש חולקים שם, ועי' במשנ"ב דהוא מחלוקת גם לענין תשמישי קדושה אבל הוא קל יותר.

אכן נראה דגם להדעות המקילים שם אין לטעון ולומר דגם בנידון דידן כיון שמוסרו לו שיהיה שלו ויוכל לשנות את מטרת הכסף על ידי מכירה, דאינו נכון, דאפי' אם הי' צד לומר שיוכל למכור מצד קדושת הצדקה שבזה אבל מצד שמעביר על דעתו של התורם שביקש להדפיס ספר שיהיה שימושי לרבים פשוט שאסור לו להעביר על דעת התורם, דהרי דינא דרב אשי נאמר רק באופן שתורם על דעתו של רב אשי כיון שהוא מופלג שבדורו או באופן שהתרומה היתה לעיר ומוכר על ידי ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר ששם יש בעלות גמורה, משא"כ בנידון דידן שזה ברשותו רק בתנאי שיעשה בזה הפצת תורה גם אם יקבל את הרווחים לעצמו, ולא ניתן לו רשות לקחת את כל הכסף לעצמו, וכמבואר ברמ"א יו"ד סי' רנו ס"ד שבמקרה רגיל שניתן לגבאי אין בידו כח להעביר על דעתו של התורם במטרת התרומה.

ואפי' מצד הרשות לשנות את הקדושה נראה שלא יהיה כאן שייך מכיון שאין לו בעלות כרב אשי וכז' טובי העיר וממילא אינו יכול להפקיע קדושה.

ויש להוסיף עוד דמכיון שההקדש היה למטרה שרבים ישתמשו בספר הנדפס אפי' שיהיה על ידי שהם יקנו וישלמו על הספרים, מ"מ מכיון שהיה כאן הקדש גם למטרת הפצת תורה לרבים לטובת הרבים, ממילא יש כאן זכות וכח טענה לציבור שעבורו נתת הכסף, וכן אם היה לציבור אפוטרופוס בעל דבר היה יכול לטעון עבורם ולתבוע עבור הציבור להוציא את הספר כיון שהתרומה נועדה גם לטובת הציבור, ממילא יתכן דגם אינו נחשב הקדש של יחיד אלא הקדש של רבים, ויש לדון בזה.

ומ"מ באופן של השאלה שלך הנזכר בתשובות הסמוכות שמדובר באופן שהמתווך תרם את חלקו המגיעו מצד דין התיווך ורוצה לשנותו לקדושה אחרת אינו ממש נידון זה, דכאן הרי לגבי חלקו של דמי התיווך הוא נחשב התורם בעצמו, אבל עדיין אינו פשוט כ"כ שיכול הוא להחליט על הכסף לאחר שכבר תורם, שהרי התורם אין לו כח לומר מה רוצה שיעשו בתרומתו לאחר שתתם אם לא היה מבורר מדעתו בשעת התרומה כמבואר

שביחא שאלות המצויות בהלכה

בפוסקים [וליימי צמחיה סמוכה], וממילא מכיון שבשעת תרומתו נתן את זה למטרת הדפסת ספר חוזר הנידון האם יכול לשנות קדושה, ולפי מה שהתברר עד כה יש בזה כמה נידונים אבל איני יודע אם יש טעם אחד מכל הנידונים הללו שיהיה אפשר לסמוך עליו שיהיה מותר להעביר את התקציב למטרה אחרת על הדרך שנתבאר בכל התשובות הסמוכות, דאפי' שאלה לא שייך כאן כיון שהכסף כבר בא ליד גבאי וכמו שנתבאר.

אבל כן אפשר לטעון מטעם אחר דמבואר בשו"ע או"ח סי' קנג ס"ו ובמשנ"ב שם סקי"ד דאם קנו הציבור מה שנתנדב לצרכו מותר לשנות המעות לדבר אחר שהוא צורך הציבור וא"כ בנידון דידן אם כבר נדפס הספר בפחות מחמישים אלף ש"ח יוכל לכאורה הגבאי להשתמש עם שאר הכסף למטרת צדקה אחרת, אע"פ שיכול להוסיף עוד בהשבחת הוצאת הספר לאור.

ואף שהכסף שהמתווך תרם נחשב כמו שהגיע בפני עצמו וכנ"ל, מכל מקום לעניננו אין בזה נפק"מ דשם מבואר ג"כ באופן שגבו מכל הציבור וכל אחד נתן את חלקו, ואעפ"כ מה שנשאר בכסף אפשר להשתמש למטרה אחרת שהוא צורך הציבור, וה"ה כאן למטרה אחרת של צדקה.

אבל אם העני הוא המתווך בעצמו לכאורה לא יוכל לתת לו שבזה לכאורה אין מצוות צדקה כיון שנתברר שהתרומה שכנגד דמי התיווך הוא מהמתווך וא"כ נותן מעצמו לעצמו, אבל אם דמי המתווך הולכים להוצאת הספר ודמים האחרים שמהתורם הראשון נשארים מותר הצדקה, אז יוכל לתת גם למתווך עצמו, ויל"ע אם שייך לומר ברירה בזה.

ובעיקר הנידון הנ"ל שלכאורה יהיה מותר להשתמש בשארית הכסף לצדקה יש לציין דאם הוא צדקה לעמלי תורה יהיה מותר להשתמש גם בכסף עצמו כמבואר במשנ"ב שם סקי"ב ע"פ השו"ע שם ס"ו, ועי' עוד בביאור הלכה שם ס"ה דיש דעה בפוסקים שאפי' לקדושה קלה מותר לשנות כל עוד שלא קנו בכסף, אבל הב"י והרמ"א והמג"א החמירו בזה, ולכאורה הדין המבואר ביו"ד סי' רנח ס"ו שא"א להישאל על הצדקה אחר שבא ליד גבאי סוברים שיש קדושה במעות, ויש לדון בזה.

והנה במקרה שלך המתווך מחל על הכסף עבור הצדקה ולא עשה בזה קנין מעמד שלשתן הנצרך גם בצדקה כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רנח ס"ח וס"ט, ולכן היה מקום לומר שההקדש לא זכה בכסף אלא אם כן עשה בפני הגבאי צדקה כמבואר בס"ט שם, אבל יש לומר שכל מה שנזכר שם בשו"ע דין מעמד שלשתן הוא באופן שהכסף נמצא אצל צד ג', אבל באופן שהכסף נמצא ברשותו של הקונה (דהיינו הצדקה) בשעה שמחל על הכסף באופן זה א"צ מעמד שלשתן אפי' בהדיוט וכ"ש בצדקה שא"צ שיהיה בפני הגבאי, ויש לדון בהגדרת קניינים לגבי כסף שנמצא בחשבון בנק וצל"ע בספרי פוסקי זמנינו בזה.

ומ"מ אם מחל מעיקרא לפני שגבה את הכסף יש להחשיב את התורם הראשון כתורם של הכסף הזה, וממילא הדין קצת ישתנה על הדרך שנתבאר שיש חילוק בדין אם התורם הוא

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

התורם הראשון או המתווך, לענין אם הצדקה אמורה להגיע כרגע למתווך עצמו.

**בענין מה שכתב האריז"ל שרוח הקודש מנצנצנת בליבן של הורי
הילד כשקוראים לו את שמו האם זה גם בהורים רשעים שאין ראוי
שתשרה עליהם רוח"ק**

**שמי
עתי**

מהג"ר זבולון שוב לפני כמה שנים הראי' מהגמ' בפ"ק דמגילה על כרשנא שיתר וכו' ששמות כל השרים הנכריים שם נדרשו בגמ' והם כולם נקראו על שם העתיד על שם מה שיארע עמם כשילמדו עליהם מלאכי השרת קטגוריא כמבואר בגמ' שם, וכעין זה ההוכחה מהרבה שמות של רשעים כגון אחשוורוש בגמ' שם לעיל מינה וכן גבי סנחריב ששיחתו ריב בסנהדרין וכן בעוד מקומות.

והוסיף אאמו"ר הגאון רבי יצחק אייזיק סילבר שליט"א לדברי הגמ' בברכות כ' גבי מתון מתון וכו' שפרש"י שם בפירושו הראשון שהשם גרם עי"ש, וכן יש לציין לדברי הגמ' בברכות ו' ע"ב גבי אשר שם שמות בארץ.

עונת גבינה שפיזרו עליה לאחר האפייה פירורי עוגיות מה ברכתה

מכיון

שיש בזה הרבה צדדים בודאי שיש עדיפות לאוכלו לאחר שכבר בירך מזונות ושהכל על מאכלים אחרים, ואם בירך שהכל ואפי' מזונות יצא, ומעיקר הדין תלוי בשביל מה מפזרים את הפירורים דאם מפזרים אותם בשביל טעם אמיתי שיהיה בעוגה ויש להם חשיבות באופן כזה יש כאן שאלה של חיוב לברך בנפרד על מזונות [דמאד עיקר וטפל אין כאן כ"כ לרוב הצדדים מכיון שלא נאפו יחד], אבל אם יש מעט מאוד פירורים וברור שמי שאוכל את עוגת הגבינה אינו מתכוון כלל לפירורים ואינו נהנה מהם אין בזה שאלה של מזונות כלל.

מקורות: קיימא לן שכל שיש בו מין דגן הברכה היא בורא מיני מזונות, מאידך גיסא במשנ"ב (סי' קסח סקמ"ה) מבואר לגבי ריקקין שאינם משנים את ברכת כל המאכל לבורא מיני מזונות אלא אם כן נאפו יחד, אחרת יש לברך על כל אחד בנפרד, וכן נקט הגריש"א (הובא בוזאת הברכה) לענין הבצק שמעליו שמים את הגבינה שמכיון ששמים את הגבינה רק לאחר האפיה אינו נחשב מאכל אחד אלא כמו שני מאכלים ומברך על כל אחד מהם בנפרד, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' כז סק"ו) רצה לחלק בין שכבה דקה שמצטרפת עם המאכל לבין שכבה עבה שאינה מצטרפת אם נוספה רק לאחר האפיה, ועי' שם עוד (ח"ו

שביחא שאלות המצוות בהלכה

סי' כד), ויש לציין גם לדעת החיי אדם שהובא בביאור הלכה (ריש סי' ריב) שבאופן שיש שני מאכלים הניכרים לא אומרים בהם עיקר וטפל, וצריך לברך על כל אחד בנפרד, והביאור הלכה אמנם נקט שספק ברכות להקל אבל לא דחה דברי החי"א לגמרי ממקום לחשוש אליו עי"ש.

ואמנם יש שהעירו שאולי מדברי הביאור הלכה הנ"ל ברי"ס ריב מבואר דאין צריך שייאפו יחד כדי לעשות עיקר וטפל [עי' ספר סדר זרקות עמ' רמ ועי' מעדני אשר סי' קז].

והיה מקום לחלק בין נאפו יחד שבזה גם החי"א מודה לבין לא נאפו יחד שבזה נידון הביאור הלכה של החי"א כנגד החולקים, אבל מסתימת הדברים במשנ"ב ובביאה"ל הנ"ל לא נראה שדברי החי"א תלויים בנידון אם נאפו ושהנידון לגבי אפי' תלוי בנידון החי"א.

והיה מקום לומר שיש הבדל בין עיקר מחמת רוב לבין עיקר מחמת דבר של חשיבות, בדבר של חשיבות אפשר שהעיקר נקבע על ידי חשיבות על ידי שנאפו יחד אפי' אם ניכר כ"א בפני עצמו [כלומר גם להח"א שצעיקר מחמת רוב אינו נקבע אם אין תערובת גמורה], וכמו שמצינו במי שלקות שהם חשובין כמו השלקות אפי' שאין כאן תערובת כלל, משא"כ נידון החי"א מיירי לענין עיקר וטפל מחמת שהעיקר הוא רוב שזה נקבע רק בתערובת, אבל א"א לומר כן שכן בבירור דברי החיי אדם נאמרו להדיא גם לגבי תערובת של מיני דגן שגם בהם לא חשיב עיקר וטפל אלא אם כן אי אפשר להפרידן, ומ"מ המקור לחילוק בין נאפו ללא נאפו הוא מהמשנ"ב שם, וכן משמע בדברי הפוסקים על פת הבא בכסנין דמה שבפת הוא חלק מן הפת בין במילוי דמשוי ליה מזונות ובין מילוי שנשאר בו המוציא (עי' במשנ"ב ס"ס קסח בשם הט"ז), והיינו באופן שנאפו יחד כמ"ש בשו"ע ר, ועי' עוד סי' ריב סק"ג ושם הטעם שמוציא יד"ח את ההרינג בברכת הפת אפשר שהוא משום שהוא בסעודה, אלא שבאמת צריך לברר ההגדרה לפי החולקים על החי"א (ברי"ס ריב) איזה דבר נחשב תערובת ומאידך מה נכלל במש"כ במשנ"ב סי' קסח שם שאינו נכלל בהגדרת תערובת אם לא נאפה יחד.

ומצד שני יש שהציעו סברא שמכיון שבעוגה כזאת שכל עיקר הטעם שבה הוא גבינה והפירורים יתכן שאינם משמעותיים בעוגה א"כ יתכן שהברכה היא רק שהכל.

ויש לציין בזה דיש כמה דברים שהורו הפוסקים שאין בהם את הדין כל שיש בו מה' מיני דגן וכו', כמ"ש בשו"ע סי' קסח ס"ח ובמשנ"ב שם סקמ"ה, וכעין זה שמעתי מהגרי"ב שרייבר בשם הגרי"י פישר שהאוכל קרמבו אין מברך על העוגיה מכיון שאינו מתכוון לאכול את העוגיה אלא את הקרמבו, וכעין זה כתב בחוט שני [זרקות עמ' רז] לגבי גביע הגלידה שאף שנותן טעם בגלידה מ"מ אין כוונת האדם על הדגן אלא על הגלידה, וכן כתב האג"מ [אור"ח ח"ד סי' מג] שאם הגביע חביב על האדם והוא אוכלו מחמת הגביע צריך לברך בנפרד על הגביע, אבל אם אין הגביע חביב עליו ומתכוון לאכול את הגלידה מברך רק על הגלידה, וע"ע קובץ מבית לוי חט"ז עמ' פא שפטור מברכה על הגביע [ויש לדון נאופן שנהנה

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

מהגזיע] ועי"ש בשינוי קצת החילוקי דינים בזה ועי"ש גם מש"כ בשינוי לענין קרמבו שמכיון שמתכוון גם לעוגיה מברך גם על העוגיה, ועי' אול"צ ח"ב פיד תשובה כ' ג"כ לענין גלידה בגביע שאינו מברך על הגביע.

על כל פנים, מכיון שיש הרבה צדדים בודאי שיש עדיפות לאכול את העוגה הזו רק לאחר שכבר בירך מזונות ושהכל על מאכלים אחרים, ומכל מקום אם בירך שהכל על עוגת הגבינה בודאי יצא, ואפי' אם בירך על עוגת הגבינה מזונות יצא להכרעת המשנ"ב שבדיעבד יצא על הכל אם בירך מזונות, אלא ששהכל עדיף ממזונות לענייננו מכיון שהוא מוסכם מהמשנה עד כל הפוסקים שעל כל המאכלים אם בירך שהכל יצא ולגבי מזונות אינו מוסכם (עי' בערוה"ש).

עיקר הנידון בתשובה זו מתייחסת לעוגה שכולה גבינה (ואין מתחתיה עיסה) ופיזרו עליה פירורי עוגת מזונות לאחר האפיה, אך בעוגת גבינה שעשויה באופנים אחרים נכנסים לנידונים נפרדים.

אין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים ללא שאלת חכם.

אין התחייבות להשיב לכל שאלה המתקבלת, עקב העומס.

לתמיכה בהוצאות המערכת ניתן באמצעות כרטיס אשראי בקו שכיחא 03-6703-111 שלוחה 5